

De Oostermeent in Blaricum is een van de weinige overgebleven onbebouwde meenten in het Gooi. Volgens het streekplan en volgens plannen van de gemeente dreigt ook hier bebouwing. Bovendien zijn er al enige opstallen en een kwekerij gelegaliseerd. Voor onze leden Marc en Dick was dit reden om vorig jaar in dat gebied een broedinventarisatie te doen. Dick had het gebied in 1989 ook al eens geïnventariseerd. Sindsdien blijkt het totaal aantal territoria met 30% gedaald! Volgens een officiële methode van de provincie Noord-Holland om weidevogelgebieden te waarderen is de Oostermeent echter toch nog een belangrijk weidevogelgebied. Er broeden 13 van de voor dit biotoop kenmerkende soorten. Het onderstaande is een samenvatting van het echte rapport. Belangstellende kunnen het aanschaffen bij de leestafel tijdens de Donderdagavond-lezingen.

Marc van Houten & Dick A. Jonkers

De broedvogels van de Oostermeent in 2000

De Oostermeent

De Oostermeent ligt oostelijk van de bebouwde kom van HuiZEN, binnen de gemeentegrens van de gemeente Blaricum, begrensd door Rijksweg 27, de Eemmeerdiijk (de zgn. Gooise Zomerkade) en de Gooijergracht (tevens provinciegrens). Totale oppervlakte circa 183 hectare.

Het grootste deel van de Oostermeent is in bezit van particulieren. Een klein deel van het gebied: De Kampen (ca 44 ha), is eigendom van Staatsbosbeheer. Staatsbosbeheer streeft naar een reservaat van 95 ha. Door de natte perioden in de maanden februari, maart en april waren de boeren relatief laat begonnen met mesten van het land. Na een warme periode, begin mei, kon in een korte periode op de meeste percelen gemaaid worden. Het maaisel werd na een kleine week afgevoerd. Voor en na het maaien werd het gebied begraasd. Het weer drukt elk jaar weer een stevig stempel op het verloop van het (weide-)vogelseizoen.

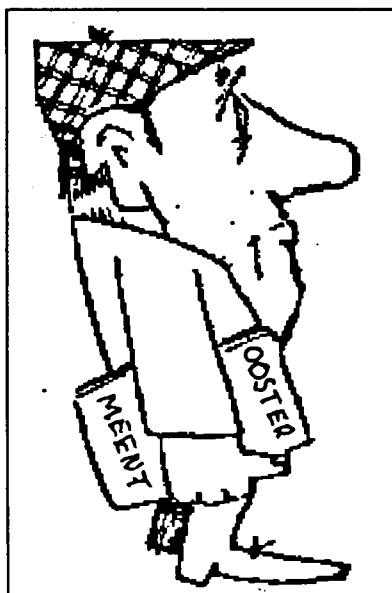
2000 was een wisselvallig jaar. Na een zeer zachte winter waren de maanden februari, maart en april nat. De eerste helft van mei kregen we te maken met warm, droog zomerweer. Op zondag 28 mei woedde er een flinke storm, maar die heeft waarschijnlijk in de Oostermeent weinig schade aangericht. Het weer tijdens de inventarisatierondes vormde geen

belemmerende factor wat betreft de zang en overige territoriale gedragingen.

Inventarisatiemethode

Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de Broedvogel Monitoring Project (BMP) –methode van SOVON. Daarbij werden richtlijnen en interpretatiecriteria gevolgd uit de Handleiding SOVON Broedvogelonderzoek (van Dijk, 1996). Voor overige noodzakelijke informatie werd het boek Vogelinventarisatie (Hustings et al., 1985) geraadpleegd.

Bewust werd **niet** voor de BMP-Weidevogels methode gekozen. Nu werden alle soorten meegenomen terwijl dan 24 weidevogelsoorten worden geteld. Met deze gestandaardiseerde methode is het mogelijk om verschillen van jaar tot jaar te vergelijken. Daarnaast kunnen aantallen van een soort vergeleken worden met de aantallen van dezelfde soort in een ander gebied.

Tabel 1. Soorten en territoria van broedvogels van de Oosterveen in 1989 en 2000.

Soort	Aantal terr.		Dichth./100ha
	2000	1989	
Fuut	1	-	0,5
Knobbelzwaan	3	-	1,6
Krakeend	3	1	1,6
Wintertaling		1	0,5
Wilde Eend	17	1	9,3
Zomertaling	1	2	0,5
Slobeend	2	6	1,1
Kuifeend	1	1	0,5
Kwartel	1	-	0,5
Waterhoen	1	-	0,5
Meerkoet	22	7	12
Scholekster	12	17	6,6
Kievit	63	106	34,4
Grutto	51	92	27,9
Tureluur	28	30	15,3
Veldleeuwerik	9	47	4,9
Boerenzwaluw	1	2	0,5
Graspieper	15	17	8,2
Gele Kwikstaart	3	25	1,6
Witte Kwikstaart	12	2	6,6
Kneu	2	1	1,1
Rietgors	3	-	1,6
Totaal	252	358	137,3

Resultaten

In tabel 1 is een overzicht gegeven van de aantallen territoria per soort, in 2000 zowel als in 1989. (Jonkers, 1989). In totaal zijn van 22 vogelsoorten territoria vastgesteld.

Hierna worden de belangrijkste resultaten uit tabel 1 besproken en vergeleken met de provinciale (Provincie Noord-Holland, 2000) en landelijke trends (Teunissen, 1999).

Krakeend

Een vrouwtje werd op 19 april opgeschrikt van een nest met zeven eieren. Ook landelijk is er een sterke aantalstoename van deze zwemeend en daarmee is het één van de weinige eendensoorten die in het graslandgebied een positieve ontwikkeling laat zien.

Wintertaling

Na een reeks van lage landelijke aantallen lijkt het erop dat de soort zich enigszins herstelt.

Wilde Eend

Een enorme toename van 1 territorium naar maar liefst 17 territoria. Landelijk is de soort redelijk stabiel gebleven in graslandgebieden.

Zomertaling

Een afname. Toch valt de aanwezigheid van deze Rode Lijst-

soort positief te waarderen. Landelijk lijkt de trend een stabilisatie van het aantal te zijn.

Slobeend

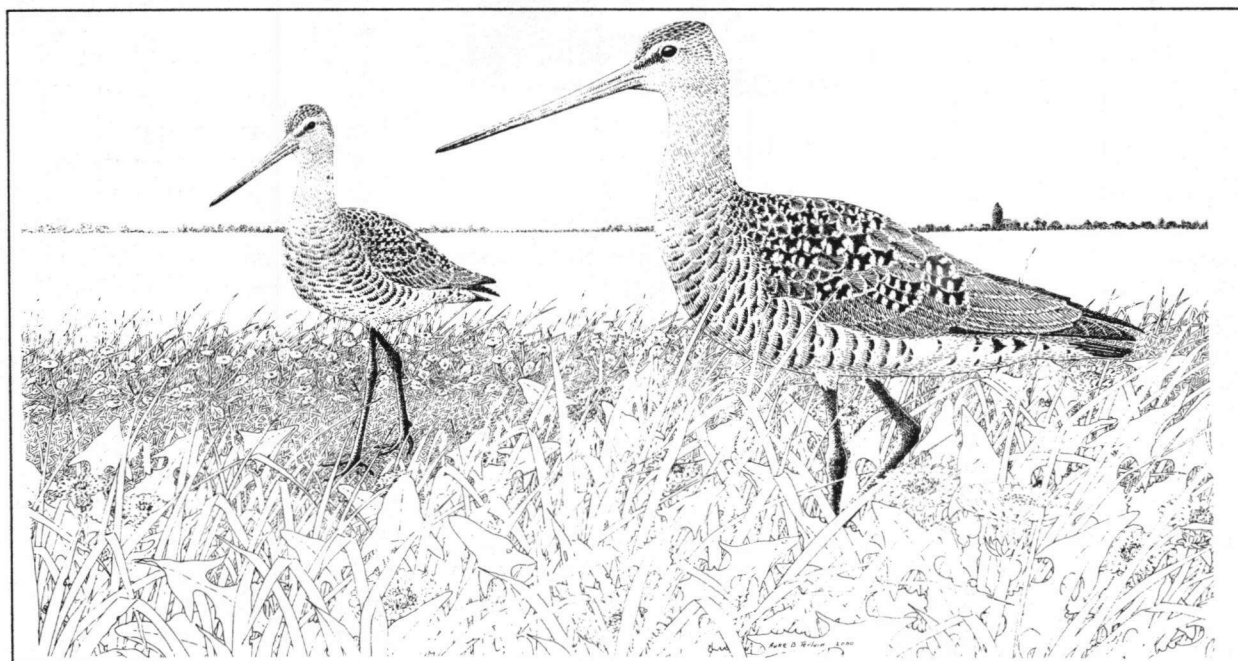
Een flinke terugval voor deze schitterende eendensoort. Hij laat sinds 1984 ook landelijk een voortdurende afname zien, echter met om de paar jaar een positieve piek.

Kuifeend

Op 28 juni werd een adulte vogel met 7 juvenielen in een wat bredere en diepere watergang waargenomen. Het is bekend dat kuifeenden van niet te ondiep water houden. Landelijk is de populatie van deze soort het laatste decennium sterk toegenomen. De trend in het Noord-Hollandse is stabiel.

Kwartel

Ook voor deze soort loopt de broedvogelstand al sinds de jaren '50 terug en dat wordt zeer sterk beïnvloed door klimatologische omstandigheden.

Gutto's

Tekening: Auke B. Terluin

Scholekster

Mogelijk valt de afname binnen de populatieschommelingen van de soort. De Scholekster begint laat met de eileg, pas in de maand mei komt deze goed op gang en die maand werd er in de Oostermeent gemaaid. Dat zou de afname veroorzaakt kunnen hebben. Sinds 1991 is landelijk een langzame negatieve ontwikkeling zien. Binnen de provincie Noord-Holland is dit vanaf 1994 het geval.

Kievit

Een afname van 43 territoria. De territoria lagen door het hele gebied verspreid. In de provincie Noord-Holland is in het veenweidegebied sprake van stabiele populaties. Buiten het veenweidegebied gaat de kievit achteruit. Landelijk is de trend ook een afname van de soort.

Grutto

Alweer is er sprake van een forse daling. Verreweg de meeste territoria zijn te vinden op percelen langs het Eemmeer. Sedert 1991 is een dalende trend in de provincie Noord-Holland zichtbaar. Vanaf 1994 is deze trend sterker neerwaarts gericht en deze is tot op heden nimmer onderbroken. Ook landelijk is de teruggang van de grutto schrikbarend te noemen.

Tureluur

Een lichte daling. Ook van deze soort zijn de meeste territoria langs het Eemmeer te vinden. De stand van de tureluur kan van jaar tot jaar vrij sterke schommelingen vertonen. Op dit moment lijkt het er op dat het aantal in het hele land langzaam toeneemt. Binnen de provincie Noord-Holland is de tureluur één van de weinige soorten die is toegenomen in graslandgebieden. Binnen de veenweidegebieden neemt de

Tabel 2. Normwaarden voor de waardering van weidevogelgebieden in Noord-Holland en de Oostermeent.

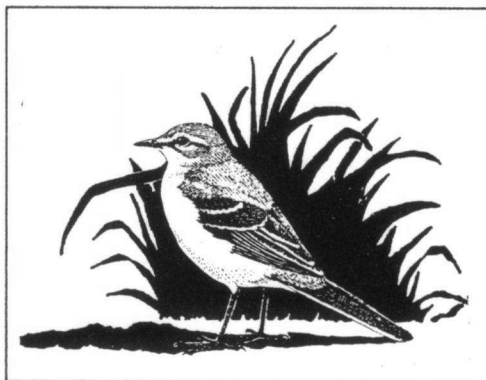
Normwaarden dichtheid
(aantal broedp./100 ha) Dichtheid in de Oostermeent 2000

Soort	Laag	Hoog	(aantal broedparen /100 ha)
Grutto	13	20	27,9
Kievit	24	39	34,4
Tureluur	5	8	15,3
Slobeend	2	4	1,1

soort eveneens toe en daarbuiten blijft de stand ongeveer gelijk.

Veldleeuwerik

Een enorme afname. Ook landelijk gaat de stand de laatste decennia sterk achteruit. De toenemende eenvormigheid van de graslanden, die zowel broed- als voedselterrein zijn, zijn hiervoor verantwoordelijk. In 1989 is de stand op open grasland al met een derde afgenomen ten opzichte van 1984. Vanaf 1989

Gele kwikstaart

tot 1994 is de stand met 30% verder afgenomen en het einde lijkt nog niet in zicht...Het gaat dus met de veldleeuwerik ronduit slecht.

De soort is uiterst gevoelig voor agrarische intensivering. Die heeft tot gevolg dat er minder voedsel is. De veldleeuwerik heeft 's zomers een overwegend dierlijk en 's winters een plantaardig dieet. Kortom, de soort heeft te kampen met dezelfde veranderingen die veel van de overige weidevogels eveneens parten spelen.

Gele Kwikstaart

Een afname van deze soort was te verwachten, maar zò extreem, nee! Van 25 naar 3 territoria. Ook landelijk is deze mooie soort sterk afgenomen in graslandgebieden. De stand van de gele kwikstaart schommelt zeer sterk. 1989 was landelijk het topjaar. In 1998 was de index nog niet slecht in open grasland (20% lager dan in '89). Mogelijk is toch de landelijke stand gestabiliseerd. De Noord-Hollandse trend is echter een afname.

Eén van de eerste pogingen om de waarde van weidevogels op een standaard manier te kunnen aangeven, dateert uit de jaren zeventig. Dit was een systeem waarbij aan enkele soorten (kievit, scholekster, grutto, tureluur, kempfaan, watersnip, kluut, wulp, kwartelkoning) een puntenwaardering werd toegekend, van 1 tot en met 15, die in hoofdzaak was gebaseerd op criteria als zeldzaamheid en kwetsbaarheid. Door deze puntenwaardering te vermenigvuldigen met het aantal broedgevallen per 100 ha, kan de kwaliteit van weidevogelgebieden uitgedrukt worden in een getal, de zg NWC-norm. De steltlopers onder de weidevogels is een cijfer toegekend variërend van 1 tot en met 5. Indien ook slobeend en zomertaling met hun puntenwaardering meetelden, werd van de NWC-extra norm gesproken.

Het totale aantal punten vormt een norm, de zogenaamde NWC-norm. Een gebied met 75-100 punten was dan een goed weidevogelgebied. Deze NWC-puntentelling is achterhaald. Maar hij maakt wel een goede vergelijking met 1989, toen deze waarderingsnorm nog werd toegepast, mogelijk.

De Oostermeent kwam toen op een totaal van 220 punten, waardoor het onderzoeksgebied het predikaat zeer goed weidevogelgebied kreeg. Met de toevoeging NWC-extra kreeg het gebied in totaal 234 punten. In het onderzoeksjaar 2000 kwam het gebied op een totaal van 143, waardoor het gebied nog steeds tot de zeer goede weidevogelgebieden gerekend kan worden. Met de NWC-extra norm komt het gebied tot 149 punten.

Ondanks deze nog steeds hoge score blijkt dat het aantal broedparen van enkele vogelsoorten in elf jaar tijd sterk is afgenomen. Met name de slobend (-66%), veldleeuwerik (-80%) en de gele kwikstaart (-88%), maar ook de kievit (-40%) en grutto (-40,5%). Totaal gezien is het aantal territoria met 30% gedaald ten opzichte van 1989(!).

Helaas is er niet alleen binnen de Oostermeent sprake van een afname, ook landelijk is dat het geval in graslandgebieden. Voor de waardering van weidevogelgebieden is enkele jaren geleden door Interprovinciale Ambtelijke Werkgroep Milieuinventarisatie (IAWM-IPO) een methode ontwikkeld waarbij dichtheden per soort worden vergeleken met provinciale en/of regionale normwaarden. De Noord-Hollandse normwaarden zijn berekend uit de dichtheden in 314 Noord-Hollandse telgebieden. Bij de waardering worden alleen vier algemenere soorten (kievit, grutto, tureluur en slobend) betrokken. Be-

langrijke weidevogelgebieden zijn gebieden waarvan de dichtheid van grutto, of van twee van de drie soorten kievit, tureluur of slobend tenminste groter of gelijk is aan de hoge normwaarde. Vrij belangrijke weidevogelgebieden zijn gebieden waarvan de dichtheid van grutto, of van twee van de drie soorten kievit, tureluur of slobend tenminste groter of gelijk is aan de lage normwaarde.

De Oostermeent verdient dus de waardering: Belangrijk weidevogelgebied, binnen de provincie Noord-Holland.

Conclusies

Het aantal kenmerkende soorten is een betere maat voor de mate van ontwikkeling van de vogelgemeenschap dan het totaal aantal vogelsoorten. Dit geldt eveneens voor de dichtheden waarin deze soorten voorkomen. Hoewel de dichtheid van de afzonderlijke soorten jaarlijks sterk kan variëren, is de soortensamenstelling meestal vrij constant. In de Oostermeent zijn van de 22 geïnventariseerde broedvogelsoorten totaal 13 kenmerkende soorten.

Een vogelgemeenschap met veel kenmerkende (vrij) kritische soorten is van hoge kwaliteit. Gezien de broedvogelsamenstelling met veel kenmerkende soorten, ruim 45% van het totaal en een aantal andere factoren meewegend, kunnen we concluderen dat de Oostermeent in het jaar 2000 een goed ontwikkeld, dan wel belangrijk weidevogelgebied was. Er komen 11 van de 14 primaire broedvogelsoorten in het gebied voor, waaruit blijkt dat het graslandgebied een ruime soortensamenstelling herbergt.

Geraadpleegde bronnen

Dijk, A.J. van, 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken (handleiding Broedvogelmonitoring Project). SOVON, Beek-Ubbergen.

Hustings, M.H.F., R.G.M. Kwak, P.F.M. Opdam & M.J.S.M. Reynen (eindredactie), 1985. Natuurbeheer in Nederland. Deel 3. Vogelinventarisatie. Pudoc, Wageningen/ Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.

Jonkers, D.A., 1989. Broedvogelinventarisatie Oostermeent in 1989. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Uitgave 66, Hilversum.

Provincie Noord-Holland, 2000. De toestand van de weidevogels in de jaren negentig. Monitoring natuur, maart 2000.

Teunissen, W., 1999. Weidevogelontwikkelingen. SOVON-Nieuws 12(2): 15-18.